

ZBIGNIEW CIEKANOWSKI

John Paul II University in Białą Podlaską,
Poland

ORCID iD: 0000-0002-0549-894X

SŁAWOMIR ŻURAWSKI

State Academy of Applied Sciences
in Chełm, Poland

ORCID iD: 0000-0001-9527-3391

MARIUSZ CZTERNASTEK

University of the National Education
Commission Kraków, Poland

ORCID iD: 0000-0002-0396-9904

WPŁYW MIGRACJI ZWIĄZANEJ Z KONFLIKTEM NA UKRAINIE NA ZARZĄDZANIE POLITYKĄ SPOŁECZNĄ W POLSCE

THE IMPACT OF MIGRATION RELATED TO THE CONFLICT IN UKRAINE ON THE MANAGEMENT OF SOCIAL POLICY IN POLAND

ABSTRACT

Aim: The aim of the article is to analyze the impact of migration related to the conflict in Ukraine on the management of social policy in Poland and to assess to what extent the Polish social policy system has met the challenges resulting from mass migration.

Methods: The article uses theoretical research methods, in particular analytical-descriptive, comparative and systemic approaches. The analytical-descriptive method helps to identify key concepts and categorize the challenges that migration poses to social policy. Literature, quantitative data from reports and statistics were analyzed. Data were collected to assess changes in Polish social policy resulting from the influx of migrants from Ukraine.

Results: The results indicate significant changes in the social policy landscape in Poland. The migration wave has forced a rapid reallocation of resources and an adjustment of social policies to adapt to the needs of Ukrainian migrants. Key changes include increased spending on housing assistance, expanded access to health care, and specialized educational support.

Discussion: The influx of migrants from Ukraine related to the conflict has significantly affected the management of social policy in Poland, highlighting both adaptability and tensions in the system. While Polish's response has shown resilience and adaptability to address the most pressing needs, the long-term sustainability of such actions is challenging. This case highlights the wider impact of migration on social policies in host countries.

STRESZCZENIE

Cel: Celem artykułu jest analiza wpływu migracji związanej z konfliktem na Ukrainie na zarządzanie polityką społeczną w Polsce oraz ocena, w jakim stopniu polski system polityki społecznej sprostał wyzwaniom wynikającym z masowej migracji.

Metody: W artykule wykorzystano teoretyczne metody badawcze, w szczególności podejście analityczno-opisowe, porównawcze i systemowe. Metoda analityczno-opisowa pomogła w identyfikacji kluczowych pojęć i kategoryzacji wyzwań, jakie niesie ze sobą migracja dla polityki społecznej. Dokonano analizy literatury, danych ilościowych z raportów i statystyk. Zebrano dane w celu oceny zmian w polityce społecznej Polski wynikających z napływu migrantów z Ukrainy.

Wyniki: Wyniki wskazują na istotne zmiany w krajobrazie polityki społecznej w Polsce. Fala migracyjna wymusiła szybką realokację zasobów i dostosowanie polityki socjalnej w celu dostosowania się do potrzeb ukraińskich migrantów. Kluczowe zmiany obejmują zwiększenie wydatków na pomoc mieszkaniową, rozszerzony dostęp do opieki zdrowotnej i specjalistyczne wsparcie edukacyjne.

Omówienie: Napływ migrantów z Ukrainy związanych z konfliktem znacząco wpłynął na zarządzanie polityką społeczną w Polsce, uwypuklając zarówno zdolności adaptacyjne, jak i napięcia w systemie. Podczas gdy reakcja Polski wykazała się odpornością i zdolnością adaptacji w zaspokajaniu najpilniejszych potrzeb, długoterminowa trwałość takich działań stanowi wyzwanie. Przypadek ten uwypukla szerszy wpływ migracji na politykę społeczną w krajach przyjmujących.

KEYWORDS: *migration, Russian-Ukrainian conflict, social policy, governance, migration policy*

SŁOWA KLUCZOWE: *migracje, konflikt rosyjsko-ukraiński, polityka społeczna, zarządzanie, polityka migracyjna*

WPROWADZENIE

W ostatnich dekadach migracja stała się jednym z najważniejszych zjawisk społeczno-gospodarczych na świecie, wywierając znaczący wpływ na kształtowanie polityk społecznych w wielu krajach. Przemieszczanie się ludności, zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne, jest wynikiem wielu czynników – od konfliktów zbrojnych i niestabilności politycznej, po zmiany klimatyczne, nierówności ekonomiczne i poszukiwanie lepszych warunków życia. Zjawisko to niesie ze sobą zarówno wyzwania, jak i szanse dla krajów przyjmujących migrantów oraz dla tych, które opuszczają.

Polityka społeczna, której celem jest zapewnienie ochrony socjalnej, równego dostępu do zasobów oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, staje przed nowymi wyzwaniami w obliczu zmieniającej się struktury społecznej wynikającej z napływu imigrantów. Migracja wpływa na takie obszary jak rynek pracy, systemy zabezpieczenia społecznego, edukację, opiekę zdrowotną czy mieszkalnictwo. Wprowadza także nowe potrzeby w zakresie integracji społecznej, ochrony praw człowieka oraz przeciwdziałania dyskryminacji i marginalizacji grup imigranckich.

Migracja wywołana konfliktem zbrojnym na Ukrainie, który wybuchł w 2022 roku, wywołała jedną z największych fal uchodźczych w Europie od czasów II wojny światowej. Skutki tej sytuacji szczególnie mocno dotknęły Polskę, która jako kraj sąsiadujący przyjęła dużą liczbę uchodźców, przyczyniając się

do bezprecedensowej mobilizacji zasobów i mechanizmów polityki społecznej. Podjęcie tej problematyki jest uzasadnione skalą i intensywnością migracji, która wywarła silny wpływ na struktury społeczne i gospodarcze w Polsce oraz zmusiła instytucje publiczne do szybkiego przystosowania się do nowej sytuacji. Zrozumienie, jak migracja związana z konfliktem zbrojnym wpłynęła na zarządzanie polityką społeczną, pozwala nie tylko ocenić, czy i w jakim stopniu polski system odpowiedział na potrzeby uchodźców, ale także wskazać obszary wymagające usprawnienia w perspektywie długofalowej.

Dotychczasowe badania nad wpływem migracji na zarządzanie polityką społeczną skupiały się na kilku kluczowych aspektach. Po pierwsze, literatura przedmiotu wskazuje na wyzwania i trudności w zapewnieniu uchodźcom dostępu do podstawowych świadczeń, takich jak mieszkalnictwo, edukacja, opieka zdrowotna i wsparcie psychologiczne. W kontekście Polski szczególnie istotne są badania nad rolą programów adaptacyjnych i integracyjnych, które wspierają uchodźców w zakresie edukacji dzieci, dostosowania do rynku pracy oraz pokonywania barier językowych i kulturowych. Analizy dotyczące migracji uchodźczej w Europie, np. związanej z kryzysem syryjskim, stanowią cenne odniesienie dla rozwiązań przyjętych w Polsce wobec uchodźców z Ukrainy. Badania te sugerują, że szybka adaptacja systemu polityki społecznej w obliczu nagłego wzrostu liczby migrantów wymaga elastyczności, a także odpowiedniego zaplecza finansowego i kadrowego, aby skutecznie sprostać wymaganiom kryzysowej sytuacji.

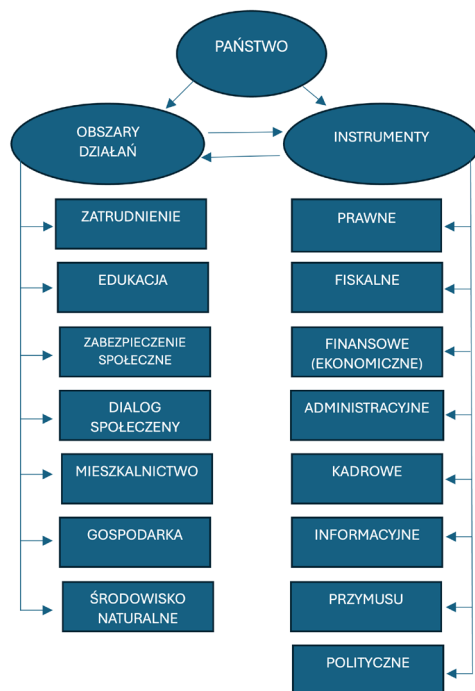
Celem artykułu jest analiza wpływu migracji związanej z konfliktem na Ukrainie na zarządzanie polityką społeczną w Polsce oraz ocena, w jakim stopniu polski system polityki społecznej sprostał wyzwaniom wynikającym z masowej migracji. Analiza umożliwiła sformułowanie rekomendacji dla dalszych działań mających na celu optymalizację systemu polityki społecznej oraz przygotowanie go na przyszłe wyzwania związane z nagłymi falami migracyjnymi, które zostały przedstawione w ostatniej części artykułu.

Postawiona hipoteza badawcza zakłada, iż migracja wywołana konfliktem na Ukrainie ujawniła zarówno mocne, jak i słabe strony polskiego systemu polityki społecznej, wskazując na konieczność jego reformy w obliczu wyzwań związanych z integracją uchodźców. Można przypuszczać, że szybka reakcja Polski i wprowadzenie interwencyjnych programów wsparcia, takich jak

świadczenia finansowe, dostęp do edukacji i opieki zdrowotnej, okazały się skuteczne w pierwszej fazie kryzysu. Jednakże, napływ dużej liczby uchodźców prawdopodobnie obnażył niedociągnięcia w zakresie zasobów ludzkich, infrastruktury, a także konieczność rozwoju bardziej elastycznych rozwiązań długoterminowych.

ISTOTA I FUNKCJE POLITYKI SPOŁECZNEJ PAŃSTWA

Realizacja polityki społecznej przybiera różne formy w zależności od modelu jej prowadzenia, który został przyjęty w danym kraju. Polityka społeczna nigdy nie była i nie jest jednolita, ponieważ już od początków wykształcenia się jej w nowoczesnej postaci politykę tę prowadzono na różne sposoby (Grzywna i inni, 2017, s. 53). Polityka społeczna jest jednym z kluczowych narzędzi, jakie państwo wykorzystuje do kształtowania warunków życia swoich obywateli oraz zapewnienia im odpowiedniego poziomu ochrony socjalnej. Jest to system działań i mechanizmów mających na celu poprawę jakości życia poprzez przeciwdziałanie nierównościom społecznym, wykluczeniu, a także zapewnienie dostępu do podstawowych usług, takich jak edukacja, opieka zdrowotna, zabezpieczenie społeczne, mieszkalnictwo oraz rynek pracy. Współcześnie większość państw odpowiada za poszanowanie, ochronę i realizację praw społecznych, a nie tylko osobistych i politycznych. To czyni politykę społeczną niezbędną i powszechną w świecie uznającym integralną koncepcję praw człowieka (Szarfenberg, 2017, s. 10). Poniżej na schemacie przedstawiono oddziaływanie polityki społecznej państwa na społeczeństwo.

Schemat 1. *Polityka społeczna państwa jako oddziaływanie na społeczeństwo*

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Auleytner J., *Polska polityka społeczna. Kreowanie ładu społecznego*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, Warszawa 2005, s. 115.

Polityka społeczna ma za zadanie łagodzenie negatywnych skutków gospodarki rynkowej, które mogą prowadzić do wykluczenia społecznego i marginalizacji niektórych grup społecznych. Istotą polityki społecznej jest zapewnienie sprawiedliwego podziału dóbr i szans w społeczeństwie, wspieranie rozwoju człowieka i integracji społecznej oraz przeciwdziałanie zjawiskom patologicznym, takim jak ubóstwo, bezrobocie czy bezdomność. Główne funkcje polityki społecznej obejmują:

1. Zabezpieczenie społeczne – obejmuje system ubezpieczeń społecznych (emerytury, renty, zasiłki dla bezrobotnych) oraz świadczenia socjalne,

- które mają chronić obywateli przed skutkami choroby, starości, niepełnosprawności czy utraty pracy (Bednarz, Bednarz, 2012, s. 56).
2. Polityka zdrowotna – zapewnia dostęp do opieki zdrowotnej dla wszystkich obywateli, bez względu na ich status majątkowy oraz dąży do poprawy ogólnego stanu zdrowia społeczeństwa.
 3. Polityka edukacyjna – ma na celu zapewnienie powszechnego dostępu do edukacji oraz wyrównywanie szans edukacyjnych dla dzieci i młodzieży, niezależnie od ich pochodzenia społecznego czy ekonomicznego.
 4. Polityka mieszkaniowa – obejmuje programy wsparcia dostępu do mieszkań, szczególnie dla osób i rodzin o niskich dochodach.
 5. Polityka rynku pracy – obejmuje działania związane z przeciwdziałaniem bezrobociu oraz wspieraniem aktywizacji zawodowej obywateli, szczególnie tych znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy.

Migracje niosą ze sobą pewne konsekwencje zarówno dla krajów wysyłających i przyjmujących (Waniek, Żurawski, 2023, s. 144). Celem polityki społecznej jest stworzenie takich warunków, które umożliwią rozwój jednostki oraz jej integrację w społeczeństwie. Ma ona działać na rzecz sprawiedliwości społecznej, równości szans i solidarności międzyludzkiej. Polityka społeczna jest odpowiedzialna za kreowanie mechanizmów umożliwiających pomoc najsłabszym grupom społecznym, a także zapobieganie nadmiernym nierównościami w społeczeństwie.

Wszelkie odpowiednie rozumienie polityki społecznej musi być w stanie zidentyfikować następstwa polityki w praktyce. Istnieją trzy główne obszary stosowanej polityki: tworzenie polityki, administracja publiczna i analiza polityki.

1. Tworzenie polityki Powstawanie i rozwój polityki zależą od wiedzy w określonej tematyce i pomysłów dotyczących opcji i rozwiązań. Badania w tym zakresie koncentrują się na tym, czym zasady polityki są, co robią i jak inaczej mogą być wykonywane. Ponieważ odbywa się to często podczas próby doprowadzenia do zmian w polityce lub obrony konkretnego podejścia, jest to czasami określane jako *obrona polityki* (Hill, 2005).

2. Administracja publiczna przede wszystkim zajmuje się procesem zarządzania polityką, wdrażania i zarządzania organizacjami. Umiejętności obejmują zarządzanie projektami, zarządzanie zasobami i pracę z ludźmi.
3. Analiza polityki Dotyczy testowania polityki – ustalenia i oceny co się dzieje, monitorowania realizacji; ewaluacji; lub dowiedzenia się, czy polityka spełnia taką rolę, jaką miała spełniać (Spicker, 2014, s. 157).

W obliczu globalnych wyzwań, takich jak migracja, starzenie się społeczeństwa, zmiany klimatyczne oraz transformacje na rynku pracy spowodowane przez rozwój technologii, polityka społeczna staje przed koniecznością adaptacji do nowych warunków. Integracja migrantów, zabezpieczenie socjalne dla osób starszych oraz zmniejszenie nierówności w dostępie do nowoczesnych technologii to tylko niektóre z wyzwań, jakie stoją przed współczesnymi systemami polityki społecznej.

Polityka społeczna, aby być skuteczna, musi być dynamiczna, reagująca na zmieniające się realia społeczne, ekonomiczne i demograficzne, a także włączająca różne grupy interesu i promująca partycypację społeczną.

ZARZĄDZANIE POLITYKĄ SPOŁECZNĄ W POLSCE

Zarządzanie polityką społeczną w dzisiejszych czasach jest niezwykle złożonym i wieloaspektowym procesem, który wymaga elastyczności oraz dostosowywania się do dynamicznych zmian zachodzących w społeczeństwach na całym świecie. Globalizacja, starzenie się społeczeństw, postępująca urbanizacja, a także wzrastające nierówności społeczne i migracja – to tylko niektóre z wyzwań, przed którymi stoją współczesne systemy polityki społecznej. Aby sprostać tym wyzwaniom, polityka społeczna musi być zarządzana w sposób zintegrowany, proaktywny i wielowymiarowy.

Prowadzenie polityki społecznej opiera się na wartościach. Organizowanie się ludzi z korzyścią dla ich rozwoju nie byłoby możliwe bez wartości, co do respektowania których zawierane są umowy społeczne i kontrolowane ich spełnianie. Wartości te są obecne w normach kulturowych, zapisywane są w różnych regulacjach na poziomie grup społecznych, państwa oraz organizacji

międzynarodowych (Golinowska, 2022, s. 12). W dzisiejszym dynamicznie rozwijającym się środowisku, jak wskazuje wielu autorów (Grewiński, 2013; Theiss, 2018; Wasylewski, 2018), wzrasta znaczenie lokalnej polityki społecznej, na co składa się kilka przyczyn. Kluczowa jest zmiana myślenia o lokalnej a również globalnej polityce społecznej, która powinna być widziana nie jako koszt, ale inwestycja społeczna stwarzająca szansę na integrację środowiska społecznego (Krzyszowski, 2020, s. 31). Współczesne zarządzanie polityką społeczną opiera się na kilku kluczowych filarach:

1. Elastyczność i adaptacja – w obliczu dynamicznych zmian demograficznych, ekonomicznych i społecznych, współczesna polityka społeczna musi charakteryzować się zdolnością do szybkiej adaptacji. Przykłady obejmują reakcje na kryzysy gospodarcze, nagłe fale migracji czy zmieniające się struktury rodzinne. Elastyczne podejście oznacza możliwość dostosowywania programów i narzędzi do potrzeb zmieniającego się społeczeństwa.
2. Integracja społeczna i walka z wykluczeniem – nowoczesna polityka społeczna koncentruje się na integracji marginalizowanych grup, takich jak osoby starsze, bezrobotni, niepełnosprawni czy migranci. Kluczowym celem jest zapobieganie wykluczeniu społecznemu oraz wspieranie tych, którzy są najbardziej narażeni na ubóstwo i marginalizację.
3. Równowaga między efektywnością a sprawiedliwością społeczną – zarządzanie polityką społeczną musi godzić efektywność ekonomiczną z ideą sprawiedliwości społecznej. Oznacza to, że systemy opieki społecznej i programy wsparcia muszą być zarówno finansowo zrównoważone, jak i zapewniać równość szans i dostęp do zasobów dla wszystkich obywateli.
4. Współpraca międzysektorowa – w dzisiejszym świecie polityka społeczna nie jest tworzona i realizowana wyłącznie przez instytucje państwowe. Coraz większą rolę odgrywają podmioty prywatne, organizacje pozarządowe, instytucje międzynarodowe oraz lokalne społeczności. Zarządzanie polityką społeczną wymaga współpracy między tymi sektorami, aby maksymalizować skuteczność działań.
5. Cyfryzacja i innowacje technologiczne – nowoczesne zarządzanie polityką społeczną coraz częściej opiera się na narzędziach cyfrowych i technologiach informacyjnych. Rozwój e-administracji,

- platform online do świadczenia usług społecznych, cyfrowych rejestrów zdrowotnych i systemów zasiłków socjalnych pozwala na bardziej efektywne zarządzanie zasobami i szybszy dostęp obywateli do świadczeń.
6. Reakcja na globalne kryzysy – pandemia COVID-19 pokazała, jak istotną rolę odgrywa zarządzanie polityką społeczną w sytuacjach kryzysowych (Murkowski, 2024, s. 8). Programy wsparcia dla osób tracących pracę, ochrona systemów opieki zdrowotnej i mechanizmy zabezpieczenia społecznego były kluczowe dla zminimalizowania skutków kryzysu. Współczesne systemy muszą być przygotowane na reagowanie na globalne wyzwania, takie jak zmiany klimatyczne, kryzysy migracyjne czy katastrofy naturalne.
 7. Zarządzanie różnorodnością kulturową – współczesne społeczeństwa stają się coraz bardziej zróżnicowane kulturowo, co stawia nowe wyzwania przed polityką społeczną. Zarządzanie polityką społeczną musi brać pod uwagę różnorodność potrzeb, stylów życia i wartości w różnych grupach społecznych, w tym migrantach. Promowanie dialogu międzykulturowego oraz polityki integracji jest kluczowe dla zachowania spójności społecznej.

Współczesne polityki społeczne muszą uwzględniać zmiany demograficzne, takie jak starzenie się ludności, zmiany struktury rodzin czy wpływ zdarzeń o wysokiej umieralności (np. epidemie) (Krzyszowski, 2020, s. 12). Współczesna polityka społeczna dysponuje zdecydowanie szerszymi zasobami badań społecznych prowadzonych nowoczesnymi metodami i opartych na obszernych źródłach informacji, to jednak ich przełożenie na decyzje ograniczające występowanie kwestii społecznych jest niedostateczne (Golinowska, 2022, s. 21).

Zarządzanie polityką społeczną współcześnie to proces ciągłej ewolucji, którego celem jest reagowanie na bieżące potrzeby społeczeństwa przy jednoczesnym planowaniu działań na przyszłość. Wyzwania takie jak nierówności społeczne, zmiany demograficzne, a także globalne procesy polityczne i gospodarcze będą kształtować przyszłe kierunki rozwoju polityki społecznej. W odpowiedzi na te wyzwania konieczne jest dalsze rozwijanie innowacyjnych rozwiązań, wzmacnianie współpracy międzynarodowej oraz wprowadzenie bardziej inkluzyjnych i sprawiedliwych systemów wsparcia społecznego.

WPLYW MIGRACJI NA POLITYKĘ SPOŁECZNĄ POLSKI

Jednym ze zjawisk, dotykających współczesne państwa w tym społeczeństwo jest coraz bardziej intensywny proces migracji (Barszczewski, Ciekankowski, 2022, s. 97). Migracja, zwłaszcza od momentu rozszerzenia Unii Europejskiej w 2004 roku, miała i wciąż ma znaczący wpływ na politykę społeczną Polski. Kraj ten, który przez długie lata był głównie państwem wysyłającym migrantów, zwłaszcza do krajów Europy Zachodniej, od początku lat 2010. stał się również krajem docelowym dla coraz większej liczby migrantów. Nielegalnej migracji nie można całkowicie kontrolować, a liczba nielegalnych imigrantów przebywających w UE jak również do Polski jest trudna do określenia. Nielegalne migracje niosą ze sobą często różnego rodzaju zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego a także dla obywateli (Nowicka, Ciekankowski, Żurawski, 2022, s. 178).

Głównymi grupami migrantów są obywatele Ukrainy, Białorusi, Wietnamu i coraz częściej także osób z krajów azjatyckich i afrykańskich. Atak Rosji na Ukrainę spowodował gwałtowny wzrost poczucia zagrożenia w krajach Europy Wschodniej sąsiadujących z Rosją (Ciekankowski, Brażkiewicz, Nowicka, 2022, s. 26). Migracja do Polski stawia przed systemem polityki społecznej zagrożenia ale również wyzwania, jak i szanse na rozwój.

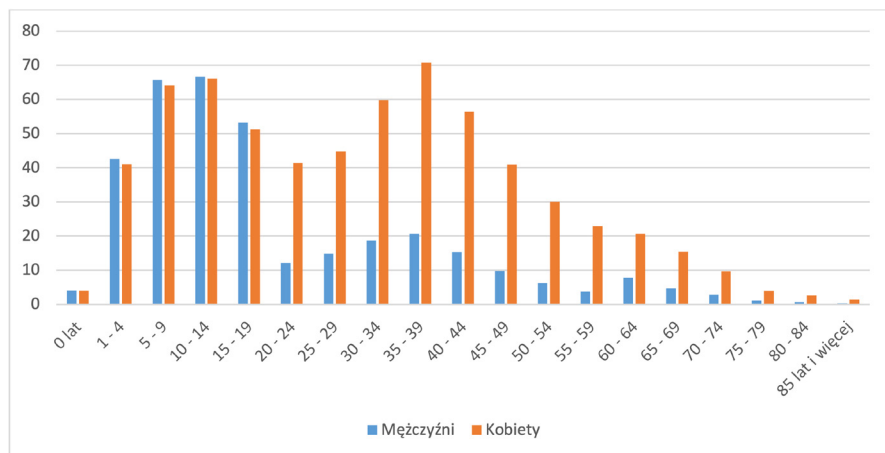
Według UNHCR w ciągu zaledwie kilku tygodni Polska stała się *jednym z głównych krajów przyjmujących uchodźców na świecie*, podczas gdy przed pełnoskalową rosyjską inwazją wojskową na Ukrainę gościła *stosunkowo niewielu uchodźców* (Dobiás i Homem, 2022, s. 29).

Rok po rosyjskiej agresji na Ukrainę z ochrony czasowej w Polsce korzysta obecnie prawie 1 mln obywateli Ukrainy, głównie kobiet i dzieci. Łącznie ważne zezwolenia na pobyt w kraju posiada natomiast 1,4 mln osób. Od 24 lutego 2022 r. sytuacja migracyjna w Polsce zdominowana jest przez wzmożony napływ obywateli Ukrainy. Są oni zdecydowanie najliczniejszą grupą cudzoziemców w Polsce, stanowiąc nieco ponad 80 proc. ogółu osiedlających się w kraju obcokrajowców.

GUS podaje, iż według stanu na 31 marca 2023 r. w Polsce przebywało 997737 mieszkańców Ukrainy z czego znaczna część, bo ponad 81% mieszkała w miastach. Ponad połowę (64,8%) stanowiły kobiety, a współczynnik

feminizacji wyniósł 184 kobiety na 100 mężczyzn przybyłych z Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy. Poniżej na wykresie przedstawiono mieszkańców Ukrainy objętymi ochroną czasową według płci i wieku w 2023 r.

Wykres 1. Mieszkańcy Ukrainy objęci ochroną czasową według płci i wieku w 2023 r.

Źródło: Mieszkańcy Ukrainy objęci ochroną czasową, GUS.

Wśród mieszkańców Ukrainy objętych ochroną czasową dominowały osoby w wieku produkcyjnym (51,8%). Blisko 40% to osoby w wieku mobilnym. Liczną grupę stanowiły również osoby w wieku przedprodukcyjnym (41,9%), natomiast w wieku poprodukcyjnym – jedynie 6,3%. Oznacza to, że do Polski przybyły głównie matki z dziećmi (Główny Urząd Statystyczny, 2023).

Analizując czynniki wpływające na politykę migracyjną trudno abstrahować od pytania o cel przyjazdów imigrantów do Polski i związaną z tym określoną strukturę demograficzno-społeczną imigrantów (Strzelecki, Kluza, 2024, s. 51). Większość tych osób to przedstawiciele ukraińskiej klasy średniej – kobiety z dziećmi legitymujące się wyższym wykształceniem, mieszkanki miast, dobrze lub bardzo dobrze oceniające swoją sytuację finansową przed wybuchem wojny (Długosz, Kryvachuk i Izdebska-Długosz, 2022, s. 6–7).

Od początku wybuchu wojny na Ukrainie, polski stosunek do przyjmowania uchodźców różnił się od innych krajów zachodnich. Oprócz zwykłych obywateli

w pomoc zaangażowały się także samorządy lokalne, organizacje humanitarne oraz firmy prywatne (Subocz, Sternicka-Kowalska, Głuszak, 2024, s. 29).

Samorządy – wykorzystując własne środki finansowe oraz zaplecze instytucjonalne i kadrowe, organizowały udzielanie pomocy na przejściach granicznych oraz w punktach recepcyjnych. Pomoc rządowa na początku wojny była skoncentrowana na procedowaniu zmian legislacyjnych, które miały na celu zwiększenie przepustowości przejść granicznych, ustalenie statusu prawnego uchodźców w Polsce i ułatwienie ich funkcjonowania w pierwszych miesiącach pobytu (Baszczak, Kiełczewska, Kukołowicz, Wincewicz, Zyzik, 2022, s. 12)

W 2023 roku ochrona czasowa dla mieszkańców Ukrainy uciekających przed wojną stała się kluczowym elementem polityki społecznej państw Unii Europejskiej, w tym Polski, która przyjęła znaczną liczbę uchodźców. Przepisy te umożliwiają osobom z Ukrainy legalne przebywanie na terytorium państw członkowskich, podejmowanie pracy, dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej oraz innych świadczeń społecznych, takich jak wsparcie finansowe czy integracja na rynku pracy. Aż 48% uchodźców wyraziło zamiar pozostania w Polsce na czas wojny (Bird i Amaglobeli, 2022, s. 2).

Struktura demograficzna uchodźców z Ukrainy w 2023 roku odzwierciedla wyzwania, z którymi musi zmierzyć się polityka społeczna. Wśród osób objętych ochroną czasową dominują kobiety, co wynika z faktu, że wielu mężczyzn pozostało w kraju z powodu obowiązku służby wojskowej. Z tego powodu większość uchodźców stanowią kobiety z dziećmi, co z kolei generuje szczególne potrzeby w zakresie wsparcia dla rodzin, dostępu do usług przedszkolnych i szkolnych oraz programów integracyjnych. Znaczna część tej populacji to dzieci i młodzież, co stawia przed państwami przyjmującymi wyzwania związane z zapewnieniem dostępu do edukacji, opieki zdrowotnej i psychologicznej oraz dodatkowych działań wspierających ich adaptację do nowych warunków.

Polityka społeczna w 2023 roku musiała więc sprostać dynamicznie zmieniającym się potrzebom demograficznym, jakie wprowadziła fala migracji z Ukrainy. Uchodźcy, będący w dużej mierze kobietami i dziećmi, wymagali skoncentrowanej pomocy w obszarze usług społecznych, w tym edukacji, pomocy psychologicznej i opieki zdrowotnej. Poniżej w tabeli przedstawiono formę oraz ocenę poszczególnych form pomocy państwowej.

W 2023 roku państwa Unii Europejskiej, w tym Polska, wdrożyły szeroki wachlarz form pomocy dla uchodźców z Ukrainy, co znacząco wpłynęło na kształt i priorytety polityki społecznej. Ocena skuteczności poszczególnych form wsparcia pozwala lepiej zrozumieć, jak działania te przyczyniły się do integracji i adaptacji obywateli Ukrainy oraz jakie wyzwania dla polityki społecznej wynikły z masowej migracji.

Tabela 1. Ocena poszczególnych form pomocy państwowej

Kategoria form pomocy	Ocena (N i %) *			
	Źłe i bardzo źle	Dostatecznie	Dobrze i bardzo dobrze	Nie korzystam
Możliwość bezpłatnego podróżowania do miejsc zakwaterowania tuż po wybuchu wojny	12 4,6%	9 3,4%	153 58,6%	87 33,3%
Pomoc finansowa dla Polaków przyjmujących pod swój dach uchodźców	6 2,5%	13 5,3%	131 53,9%	93 38,3%
Prawo do legalnego pobytu na terytorium Polski	1 0,4%	90 3,5%	234 90,3%	15 5,8%
Nadawanie numeru PESEL	3 1,1%	4 1,5%	257 96,6%	2 0,8%
Utworzenie profilu zaufanego, dostęp do aplikacji mObywatel	4 1,6%	12 4,9%	152 62,	77 31,4%
Jednorazowe świadczenie pieniężne w kwocie 300 zł na osobę	2 0,8%	14 5,3%	229 87,1%	18 6,8%
Dostęp dzieci i młodzieży do systemu edukacji	0 0,0%	15 6,0%	151 60,2%	85 33,9%
Dopłaty do żłobka lub przedszkola	7 3,0%	9 3,8%	54 22,9%	166 70,3%
Dostęp do służby zdrowia	33 13,0%	46 18,1%	119 46,9%	56 22%
Dostęp do rynku pracy	22 9,1%	44 18,3%	95 39,4%	80 33,2%
Dostęp do świadczeń rodzinnych, wychowawczych itp.	6 2,5%	15 6,4%	91 38,6%	124 52,5%
Dostęp do świadczeń z tytułu pomocy społecznej	8 3,3%	16 6,7%	122 50,8%	94 39,2%
Dostęp do programu „500 plus”	4 1,6%	4 1,6%	164 64,6%	82 32,3%
Dostęp do bezpłatnej pomocy psychologicznej	2 0,8%	8 3,2%	92 37,1%	146 58,9%
Pomoc w znalezieniu zakwaterowania	20 8,5%	20 8,5%	77 32,6%	119 50,4%
Zapewnienie zakwaterowania	15 5,9%	18 7,1%	147 57,9%	74 29,1%
Zapewnienie wyżywienia	14 5,5%	29 11,5%	130 51,4%	80 31,6%
Kursy języka polskiego	1 0,4%	14 5,5%	171 67,1%	69 27,1%

Źródło: Subocz E., Sternicka-Kowalska M., Głuszak B. (2024). Life situation of war refugees from Ukraine. Research in Warmian-Mazurian voivodeship, *Polityka Społeczna*, 601(5-6), s. 34.

Wsparcie finansowe oraz świadczenia socjalne stanowiły jeden z kluczowych elementów pomocy. Uchodźcy z Ukrainy otrzymali dostęp do zasiłków, świadczeń rodzinnych oraz jednorazowych zapomóg, które pozwoliły im pokryć podstawowe koszty życia i ułatwiły pierwsze kroki w nowym środowisku. Świadczenia te odegrały istotną rolę w stabilizacji ich sytuacji ekonomicznej, co okazało się niezbędne w pierwszych miesiącach pobytu w Polsce. Przyływ nowych beneficjentów świadczeń z Ukrainy zmusił polską politykę społeczną do przemyślenia dotychczasowych mechanizmów i zwiększenia budżetów na pomoc socjalną, co miało wpływ na całokształt systemu wsparcia społecznego.

Dostęp do edukacji również okazał się kluczowym elementem wsparcia, umożliwiając dzieciom i młodzieży z Ukrainy kontynuację nauki i zapewniając im możliwość adaptacji do nowego środowiska. W polskich szkołach tworzono specjalne programy adaptacyjne oraz klasy dla dzieci z Ukrainy, które miały na celu ułatwienie nauki języka polskiego i wdrożenie do nowego systemu edukacyjnego. Proces ten jednak wiązał się z wyzwaniami, takimi jak brak dostatecznej liczby nauczycieli, konieczność przygotowania dodatkowych materiałów oraz dostosowanie metod nauczania do potrzeb dzieci z innych systemów edukacyjnych. Polityka społeczna musiała więc odpowiedzieć na te potrzeby poprzez inwestycje w edukację oraz rozwój programów integracyjnych, co miało długofalowe znaczenie dla polskiego systemu edukacyjnego.

Pomoc medyczna i psychologiczna stanowiła kolejny kluczowy aspekt wsparcia dla uchodźców z Ukrainy. Uchodźcy, którzy często przyjechali z doświadczeniami traumatycznymi, potrzebowali dostępu do opieki zdrowotnej i wsparcia psychologicznego. Państwo zapewniło im dostęp do podstawowej opieki medycznej oraz świadczeń psychologicznych, jednak szybki napływ osób potrzebujących wsparcia obciążył system opieki zdrowotnej i ukazał konieczność wzmocnienia infrastruktury medycznej. Wprowadzenie dodatkowych programów wsparcia psychologicznego, skierowanych do dzieci i dorosłych, wymagało zaangażowania specjalistów oraz odpowiedniego finansowania. Te działania poskutkowały zmianami w priorytetach polityki społecznej, ukierunkowanymi na rozwój opieki zdrowotnej i wsparcia psychicznego.

Pomoc w znalezieniu zatrudnienia stanowiła czwarty filar wsparcia, co było kluczowe zarówno dla integracji uchodźców, jak i ich samodzielności

ekonomicznej. Państwo ułatwiło procesy uzyskania pozwolenia na pracę, a także wspierało programy aktywizacji zawodowej. Dzięki temu wielu Ukraińców mogło szybko podjąć pracę, co było korzystne zarówno dla nich, jak i dla rynku pracy, który zyskał nowych pracowników. Jednak napływ pracowników wymagał także działań integracyjnych i odpowiedniego przygotowania rynku, aby stworzyć warunki sprzyjające adaptacji zawodowej uchodźców. W rezultacie polityka społeczna musiała uwzględniać potrzeby rynku pracy, a także wspierać integrację ekonomiczną poprzez programy szkoleniowe i zawodowe.

Formy wsparcia państwowego dla uchodźców z Ukrainy znacząco wpłynęły na polską politykę społeczną, powodując jej rozwój i dostosowanie do specyficznych potrzeb nowej grupy społecznej. Integracja obywateli Ukrainy wymagała od polskiego systemu polityki społecznej elastyczności oraz inwestycji w nowe zasoby i programy, co doprowadziło do przekształcenia wielu istniejących mechanizmów wsparcia. Dla poprawy zarządzania polityką społeczną w kontekście przyszłych kryzysów migracyjnych kluczowe jest wdrożenie kilku istotnych rekomendacji. Po pierwsze, warto zbudować długoterminowe rezerwy budżetowe i strukturalne, które mogłyby zostać aktywowane w sytuacjach nagłego napływu uchodźców, co pozwoliłoby szybciej reagować bez destabilizacji istniejących systemów. Po drugie, istotne jest opracowanie elastycznych programów edukacyjnych i adaptacyjnych, które mogą być łatwo dostosowane do potrzeb dzieci i młodzieży z różnych systemów edukacyjnych i kultur, co sprzyja ich integracji oraz szybszemu włączeniu do systemu oświaty.

Zaleca się także rozwój infrastruktury i usług psychologicznych, tak aby sprostać zapotrzebowaniu na wsparcie zdrowia psychicznego wśród uchodźców, szczególnie tych doświadczonych traumą. Kolejną rekomendacją jest wprowadzenie ułatwień na rynku pracy dla uchodźców, takich jak programy aktywizacji zawodowej i językowej, co pozwoli nie tylko na szybszą ich adaptację ekonomiczną, ale także na wzbogacenie rynku pracy o nowe zasoby. Wreszcie, kluczowe znaczenie ma rozwój bazy danych i systemów monitorujących, które pozwolą lepiej zrozumieć dynamikę migracji oraz potrzeby nowych grup społecznych, co umożliwi bardziej trafne i ukierunkowane działania.

ZAKOŃCZENIE

Migracja związana z konfliktem zbrojnym na Ukrainie miała znaczący wpływ na zarządzanie polityką społeczną w Polsce i innych krajach przyjmujących uchodźców. Konieczność zapewnienia wsparcia dużej liczbie osób w krótkim czasie zmusiła instytucje publiczne do wprowadzenia rozwiązań interwencyjnych i długoterminowych. Zarządzanie polityką społeczną musiało zostać dostosowane do nowych wyzwań, które wykraczają poza typowe działania integracyjne, ze względu na szczególne potrzeby uchodźców związane z traumą wojenną, różnicami kulturowymi oraz trudnościami adaptacyjnymi.

Migracja ta ujawniła zarówno mocne, jak i słabe strony systemu polityki społecznej. Szybka reakcja na potrzeby uchodźców, jak wprowadzenie uproszczonych procedur przyznawania świadczeń, zapewniła niezbędne wsparcie dla wielu rodzin, co przyczyniło się do ich stabilizacji ekonomicznej. Okazało się jednak, że systemy edukacji, opieki zdrowotnej i wsparcia psychologicznego były nieprzygotowane na tak dużą skalę migracji. Problemy te uwydatniły konieczność rozwoju zasobów, które mogą być łatwo mobilizowane w sytuacjach kryzysowych, aby zminimalizować ryzyko przeciążenia kluczowych sektorów.

Migracja związana z konfliktem na Ukrainie postawiła przed polityką społeczną wyzwania, które wymagały nowych rozwiązań organizacyjnych i strukturalnych. Polska i inne kraje przyjmujące zdołały zareagować na potrzeby uchodźców dzięki szybkim interwencjom, jednak sytuacja ta ukazała istotne obszary do poprawy. Efektywna polityka migracyjna w sytuacjach kryzysowych wymaga odpowiedniego zaplecza finansowego i kadrowego oraz przemyślanych strategii integracyjnych, które wspierają zarówno migrantów, jak i społeczność lokalną.

Przeprowadzona analiza wpływu migracji związanej z konfliktem na Ukrainie na zarządzanie polityką społeczną w Polsce wskazała, że system społeczny zdołał w pierwszej fazie kryzysu sprostać podstawowym potrzebom uchodźców, zapewniając im schronienie, opiekę medyczną, dostęp do edukacji oraz wsparcie finansowe. Skala migracji ujawniła jednak ograniczenia infrastruktury i kadry systemu, które utrudniały długoterminową integrację. Polski system polityki społecznej wykazał elastyczność i zdolność do szybkiego reagowania, lecz jednocześnie wymaga dalszej optymalizacji,

zwłaszcza w zakresie trwałych i kompleksowych rozwiązań, które odpowiadałyby na potrzeby uchodźców oraz społeczeństwa przyjmującego, tym samym postawiona hipoteza badawcza została potwierdzona.

Porównując uzyskane wyniki z dotychczasowymi osiągnięciami nauki w zakresie zarządzania kryzysowego i polityki migracyjnej, można zauważyć podobieństwa z wcześniejszymi badaniami nad skutkami migracji kryzysowej w Europie, takimi jak doświadczenia związane z migracją uchodźców syryjskich. Badania te podkreślają kluczową rolę państw w organizacji interwencyjnych i adaptacyjnych programów wsparcia. Polska, podobnie jak inne kraje przyjmujące uchodźców, odczuła zwiększone zapotrzebowanie na infrastrukturę społeczną, co z kolei obnażyło luki w systemie opieki zdrowotnej, edukacji oraz rynku pracy. Analizy europejskie sugerują, że efektywna integracja wymaga rozwinięcia usług publicznych i wsparcia psychologicznego, a także elastycznych programów szkoleniowych, które ułatwiają uchodźcom wejście na rynek pracy i rozwój zawodowy. Wyniki tej pracy pokrywają się z tymi ustaleniami, podkreślając potrzebę rozwoju zasobów ludzkich i finansowych oraz wzmocnienia instytucji społecznych w kontekście długofalowych działań integracyjnych.

Ze względu na skalę i złożoność wyzwań związanych z napływem uchodźców konieczne są dalsze badania, które pomogą zrozumieć długofalowe skutki migracji na systemy polityki społecznej. W szczególności warto przeanalizować efektywność wdrożonych rozwiązań integracyjnych oraz ich wpływ na funkcjonowanie sektora publicznego, a także na spójność społeczną i gospodarczą. Badania powinny obejmować analizę kosztów, efektywności programów adaptacyjnych oraz wpływu na lokalny rynek pracy i edukacji, co umożliwi wypracowanie bardziej elastycznych i odpornych na kryzysy rozwiązań polityki społecznej.

REFERENCES

- Auleytner, J. (2005). *Polska polityka społeczna. Kreowanie ładu społecznego*, Warszawa: Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP.
- Barszczewski, W., Ciekankowski, Z. (2022). *Bezpieczeństwo migracji wewnątrz Unii Europejskiej*, *Studia Społeczne*, nr 2(37), 95-108.
- Baszczak, Ł., Kiełczewska, A., Kukołowicz, P., Wincewicz, A., Zyzik, R. (2022), *Pomoc polskiego społeczeństwa dla uchodźców z Ukrainy*, Warszawa: Polski Instytut Ekonomiczny.
- Bird, N., Amaglobeli, D. (2022). *Policies to Address the Refugee Crisis in Europe Related to Russia's Invasion of Ukraine. IMF Note, 003*. Washington: International Monetary Fund.
- Ciekankowski, Z., Brażkiewicz, D., Nowicka, J. (2022). *Bezpieczeństwo państw Europy wschodniej w sytuacji wojny na Ukrainie*, *Przegląd geopolityczny*, nr 42, 14-29.
- Długosz, P., Kryvachuk, L., Izdebska-Długosz, D. (2022). *Uchodźcy wojenni z Ukrainy – życie w Polsce i plany na przyszłość*. Lublin: Wydawnictwo Academicon.
- Dobiś, K., Homem, F. (2022). *EU cities and regions welcoming Ukrainian refugees – mapping multilevel coordination*. European Union.
- Główny Urząd Statystyczny (2023). *Mieszkańcy Ukrainy objęci ochroną czasową*.
- Golinowska, S. (2022). *O zmianach polityki społecznej w Polsce. Od przełomu wieków do współczesnych wyzwań*, t. XLIX, numer tematyczny 1/2022, 10-22. DOI: 10.5604/01.3001.0016.0912
- Grewiński, M. (2009). *Wielosektorowa polityka społeczna*. Warszawa: Wydawnictwo WSP TWP.
- Grzywna, P., Lustig, J., Mitrega, M., Stępień-Lampa, N., Zasepa, B. (2017). *Polityka społeczna: rozważania o teorii i praktyce*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Hill, M. (2005). *The public policy process*, Pearson/Longman.
- Krzyszczkowski, J. (2020). *Wybrane uwarunkowania funkcjonowania lokalnej polityki społecznej na przykładzie pomocy społecznej*, *Praca socjalna*, nr 4(35), 19-33.
- Murkowski, R. (2024). *Wybrane konsekwencje demograficzne epidemii COVID-19 w Polsce*, *Polityka Społeczna*, t. LI, nr 4/2024, 7-12. DOI: 10.5604/01.3001.0054.6366
- Murkowski, R., (2022). *Analysis of the excessive number of deaths related to the COVID-19 pandemic in European countries*. W: Jajuga, K., Dehnel, G., Walesiak, M., red., *Modern Classification and Data Analysis. Methodology and Applications to Micro – and Macroeconomic Problems*, *Studies in Classification. Data Analysis, and Knowledge Organization*, 363–384. DOI:10.1007/978-3-031-10190-8
- Nowicka, J., Ciekankowski, Z., Żurawski, S. (2022). *Frontex w systemie zarządzania bezpieczeństwem granic Unii Europejskiej*, *De Securitate et Defensione*, nr 2(8), 176-186.
- Orłowska-Bednarz, M., Bednarz, M. (2012). *Zabezpieczenie społeczne jako forma ochrony warunków życia*, *Studia z zakresu nauk prawnoustrojowych. Miscellanea*, Tom 2, 55-76.

- Sitek, B. (2012). Migration: The threat or the chance of development for the city? [w:] G. Dammacco, B. Sitek, A. Uricchio (red.) *Integrazione e politiche di vicinato. Nuovi diritti e nuove economie*, s. 173-183. Bari, wyd. Cacucci, .
- Sitek, M. (2016). Respecting the human rights – the rights of immigrants. Between needs and capabilities of the countries hosting the migrants, [w:] M. Sitek, S. Stadniczeńko, *The rights of migrants between the needs and capabilities of the state and the international community*, s. 55-66. Józefów: Wydawnictwo WSGE.
- Spicker, P. (2014). *Polityka społeczna – praktyka*, Warszawa: Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich.
- Strzelecki, P., Kluza, S. (2024). *Polska polityka migracyjna. Uwarunkowania i rekomendacje*, Warszawa: Wydawnictwo Jedność.
- Subocz, E, Sternicka-Kowalska, M, Głuszak, B. (2024). *Life situation of war refugees from Ukraine. Research in Warmian-Mazurian voivodeship*, *Polityka Społeczna*. Nr 601(5-6), 30-38. DOI: 10.5604/01.3001.0054.6496
- Szarfenberg, R. (2017). *Teoria i praktyka polityki społecznej*, *Studia BAS*, Nr 2(50), 9–36.
- Theiss, M. (2013). *Perspektywa sieci społecznych w badaniach lokalnej polityki społecznej*. *Problemy Polityki Społecznej*, *Studia i Dyskusje*, nr 22, 99–114.
- Waniek, P., Żurawski, S. (2023). *Konflikt turecko-kurdyjski na migracji*, *Studia społeczne*, nr 4(43), 143-158.
- Wasylewski, R. (2018). *Lokalna polityka społeczna*. W: G. Firlit-Fesnak, J. Męcina (red.), *Polityka społeczna*. Warszawa: WN PWN.